

УДК 347.919

ФУНКЦІЇ І ПРИЗНАЧЕННЯ ІНСТИТУТУ ВРЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ

Олександр ТИХАНСЬКИЙ,

суддя

Обухівського районного суду,

викладач

Національної школи суддів України

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена розкриттю функцій і призначення інституту врегулювання цивільного спору за участю судді як самостійного процесуального інституту. Доведено, що функціями є: встановлення і підтвердження фактів, що мають юридичне значення; концентрація судового процесу; врегулювання спору, яке містить підфункції: примирювальну, контрольну, управлінську та посередницьку (арбітражну). Обґрунтовано, що головним завданням врегулювання цивільного спору за участю судді є максимальне сприяння сторонам в оперативному вирішенні цивільного спору, що виник між ними в межах позицій сторін, що їх влаштовує, спеціальним висококваліфікованим суб'єктом – суддею, який проводитиме відповідне його врегулювання.

Ключові слова: врегулювання цивільного спору, функція, призначення, завдання, вплив, сприяння, кваліфікований суб'єкт, суддя.

FUNCTIONS AND VALUE OF INSTITUTE OF SETTLEMENT OF CIVIL DISPUTE WITH PARTICIPATION A JUDGE

Oleksandr TYKHANSKYI,

Judge of the Obuhiv District Court,

Lecturer of National School of Judges of Ukraine

SUMMARY

The article is sanctified to opening of functions and value of institute of settlement of civil dispute with participation a judge as an independent judicial institute. It is well-proven that functions it is been: function of establishment and confirmation of facts, having legal value, function of concentration of process; the function of settlement combining in itself making elements: conciliatory, control, administrative and intermediary (arbitrage). It is reasonable, that the main task of settlement of civil dispute with participation a judge is a maximal assistance to parties operatively to settle a civil dispute, arising up between them within the limits of arranging positions of parties by the special highly skilled subject – judge that will conduct corresponding his settlement.

Key words: settlement of civil dispute, function, setting, tasks, influence, assistance, skilled subject, judge.

Постановка проблеми. Однією з конституційних новел останньої судово-конституційної реформи є можливість закріплення законом обов'язкового досудового порядку урегулювання спору (ст. 124 Основного закону України). Окремим шляхом, що вже частково розвиває наведену конституційну норму на законодавчому рівні, є закріплення в Цивільно-процесуальному кодексі (далі – ЦПК) України (у редакції від 3 жовтня 2017 р.) можливості врегулювати цивільний спір за участю судді. Звісно, такий процесуальний інструмент не можна назвати досудовим порядком врегулювання спору, оскільки по суті судовий цивільний процес вже розпочато шляхом звернення позивача із відповідною позовною заявою. Водночас цей інститут скерований на мирне врегулювання цивільного спору, під час якого простежується законодавчий дозвіл можливості осіб врегулювати спір у межах права, а не вирішити його загальним судовим порядком на підставі конкретних правових норм і відповідно до норм процесуального законодавства.

Актуальність теми дослідження. Вивчення функцій і призначення актуальне для з'ясування сутності інституту врегулювання цивільного спору за участю судді як специфічної судової процедури.

Стан дослідження. Питання, пов'язані із загальними засадами інституту врегулювання спору за участю судді й інших альтернативних способів врегулювання цивільних конфліктів і примирних процедур у цивільному процесі,

були предметом наукових досліджень та інших публікацій таких закордонних і вітчизняних учених, як: Р. Банников, Н. Бондаренко-Зелінська, І. Бутирська, Д. Давиденко, С. Лазарев, Т. Кисельова, Н. Кірєєва, С. Курочкин, А. Мілохова, Г. Огренчук, Є. Приймак, Ю. Притика, І. Решетнікова, Л. Романадзе, О. Спектор, Н. Сухова, К. Шумова, Т. Цувінов й інші. Водночас згадані науковці досліджували проблеми інституту врегулювання цивільного спору загалом, не заглиблювалися в його призначення, специфічні особливості, функції і принципи здійснення вказаної діяльності суду.

Метою та завданням статті є розкриття функцій і призначення інституту врегулювання цивільного спору за участю судді в цивільному судочинстві.

Виклад основного матеріалу. Соціальна роль примирення як способу вирішення юридичного конфлікту полягає не тільки у відновленні і збереженні суспільної злагоди, «але й в культивуванні почуття стабільності та впевненості учасників суспільних відносин в наявному правопорядку» [16, с. 116], зокрема через запровадження в суспільстві ідеї «правосуддя, компромісу та соціального миру» [8, с. 4], де на перше місце виходять задачі примирення сторін, а не вирішення спору.

Поняття «функція» є одним із ключових для соціального регулювання взагалі, оскільки саме у функціях виражаються сутність і призначення такого регулювання.

Важливо зазначити, що поняття «функції права» охоплює не тільки власне правове, а й духовне, ціннісне нормування [1, с. 82]. Вивчення функцій явища є вивченням самого явища. Воно дозволяє глибше проникнути в суть досліджуваного явища, розібратися в його природі, висвітлити ті його сторони, які приховані від дослідника, який розглядає явище в статисті [2, с. 18]. Закордонний науковець Р. Банніков доводить, що функціонувати може далеко не кожний суб'єкт, а лише достатньо складні та певним чином організовані системи, і констатує, що досудовий порядок врегулювання спорів являє собою саме таку систему [3, с. 107]. Зазначені аргументи певним чином можуть стосуватися й інституту врегулювання цивільного спору за участю судді.

Водночас, на наш погляд, згадана позиція стосується інших видів досудового врегулювання спору, однак щодо врегулювання цивільного спору за участю судді, суддя, окремо від самого інституту, що досліджується, має самостійні функції, адже під час врегулювання цивільного спору має необхідний законодавчо визначений арсенал повноважень, реалізація цих повноважень у сукупності формує деякий вплив на спірні відносини між сторонами передання на врегулювання спору. Тому суддя як специфічний суб'єкт примирної процедури також має деякі функції, відмінні від функцій інституту врегулювання цивільного спору за участю судді.

Функцію досудового порядку врегулювання спору розуміють як нормативно закріплену спрямованість його впливу з метою визначення дійсності спору, врегулювання цього спору, концентрації судового процесу та мінімізації судових витрат [3, с. 107]. Доцільно розкрити це поняття і його складники більш детально.

Після отримання згоди сторін на передання цивільного спору на його врегулювання суддею останній має встановити дійсність спору. Зокрема, під час проведення спільних нарад суддя з'ясовує підстави та предмет позову, підстави заперечень, роз'яснює сторонам предмет доказування за категорією спору, який розглядається, пропонує сторонам надати пропозиції щодо шляхів мирного врегулювання спору. Також під час закритих нарад суддя має право звертати увагу сторони на судову практику в аналогічних справах, пропонувати сторіні та (або) її представнику можливі шляхом мирного врегулювання спору (ч. ч. 4, 5 ст. 203 Цивільного процесуального кодексу України (у редакції від 3 жовтня 2017 р.)). Такі дії судді зазвичай не повинні мати характер юридичних порад та консультацій, а також оцінки доказів у справі, як прямо заборонені ч. 6 ст. 203 Цивільного процесуального кодексу (далі – ЦПК) України (у редакції від 3 жовтня 2017 р.). Водночас суддя в будь-якому разі торкатиметься і вивчатиме матеріально-правовий характер цивільного спору: які спірні відносини виникли між сторонами і які аргументи стосовно поновлення чи визначення цивільного права наводить кожна зі сторін.

Цивільний процесуальний закон прямо вимагає в разі звернення з позовною заявою особи й іншими заявами по суті справи зазначити та долучити докази (ст. 175 ЦПК України (у редакції від 3 жовтня 2017 р.)). Заінтересована особа переносить вже виниклий спір на розгляд суду, ініціює процес для вирішення спору по суті стосовно захисту порушених, оспорюваних чи невизнаних суб'єктивних прав та інтересів, що охороняються законом [3, с. 110].

У цьому полягає дія функції встановлення і підтвердження фактів, що мають юридичне значення, інституту врегулювання цивільного спору за участю судді. Так, суддя під час врегулювання спору розглядає цивільний спір із позиції матеріально-правового спору і досліджує певні фактичні обставини, що мають юридичне значення для справи, зокрема, встановлення факту батьківства, встановлення факту проживання однією сім'єю, встановлення

факту перебування на утриманні; встановлення факту безперервного (постійного) проживання на території України, встановлення інших фактів, що мають юридичне значення [13, с. 142].

Тому, незважаючи на те, що загалом встановлення фактичних обставин справи в судовому процесі визнається першою стадією судового правозастосування, під час врегулювання спору, встановлення і підтвердження фактів має бути віднесено до функцій цього інституту, що впливатиме на можливість судді сформулювати уявлення про справу та відшукати певну судову практику, на яку він буде посилається в разі проведення закритих нарад.

Отже, аналогічно правозастосувальній діяльності під час розгляду цивільного спору судом, суддя в разі врегулювання цивільного спору аналізує матеріали справи, однак кінцевою метою його дій є сприяння сторонам у врегулюванні спору, зокрема шляхом звернення їхньої уваги на судову практику в аналогічних справах і пропозицій можливих шляхів мирного врегулювання спору.

О. Борисова виокремлює функцію концентрації судового процесу. В обґрунтування зазначеної функції науковець виокремлює поняття «концентрація доказового матеріалу» – надання суду першої інстанції доказів в обсязі, необхідному для правильного та своєчасного розгляду та вирішення справи, та пов'язаний з ним термін «концентрація процесуальних дій» сторін у справі. Викладені складники функції концентрації судового процесу як концентрації процесуальних дій сторін, скерованих на зосередження доказового матеріалу конкретної стадії процесу [4, с. 147].

Що стосується врегулювання цивільного спору за участю судді, то концентрація судового процесу проявляється максимально яскраво: сторони, що погодилися на врегулювання спору, подають усі необхідні докази в справі для посилення власного інтересу, правильної кваліфікації характеру спірних відносин, а процесуальними діями тут буде, наприклад, укладення мирової угоди, визначення позову відповідачем чи відмова позивача від позову, які затверджуватимуться ухвалою судді, який врегульовує спір. Мирне врегулювання спору завершує судовий процес як такий без подальшого оскарження спору сторонами.

Зазначені функції є органічною передумовою ключової функції цього процесу врегулювання спору за участю судді – врегулювання спору. Суддя, який врегульовує спір, має на меті сприяння сторонам у врегулюванні цивільного спору, а сторони прагнуть або погоджуються на можливе примирення шляхом усунення розбіжностей між ними. Функція врегулювання цивільного спору за участю судді, на відміну від інших альтернативних способів врегулювання юридичних конфліктів, охоплює такі підфункції: примирювальну, контрольну, управлінську та посередницьку (арбітражну).

Посередницька (арбітражна) функція у відносинах врегулювання цивільного спору за участю судді полягає в переговорах судді зі сторонами (стороною). І зовні такі дії нагадують відносини консiliaції. Консiliaція (від англ. conciliation – погоджування) – процедура, в якій особливим чином сформована комісія із примирення визначала предмет спору між сторонами та прагнула досягти угоди між ними на взаємовигідних умовах [6, с. 318–319]. Схожість полягає в тому, що в процесі узгоджуваного примирення консiliaтор має право запропонувати сторонам варіанти вирішення спору, як і суддя може запропонувати сторонам можливий шлях мирного врегулювання цивільного спору. Проте, якщо консiliaтор обирається за згодою сторін, врегулювання спору за участю сторін здійснюється лише тим суддею, який відкрив провадження і розглядає справу [10, с. 96].

Урегулювання цивільного спору з позиції інтересів сторін потребує низки дій як із боку судді, так і з боку сторін.

По-перше, зважаючи на характер спірних відносин між сторонами, які оформлені відповідними процесуальними документами до суду, після відкриття провадження в справі, суддя має для себе встановити питання медіабельності спору, який він розглядає. У разі ствердного висновку судді він має запропонувати сторонами врегулювати цивільний спір. У цьому полягає примирювальна функція врегулювання спору за участю судді. У процесі врегулювання спору суддя виступає не звичайним посередником, який пропонує сторонам варіанти мирного врегулювання спору, а нейтральною особою, яка веде мирне врегулювання спору і затверджує результат їхніх домовленостей, що по суті є проявом симбіозу контрольної, управлінської й арбітражної функцій.

Контрольна й управлінська функції проявляються також у тому, що, на відміну від медіації, під час врегулювання спору за участю судді сторони, як вже було зазначено вище, позбавлені права вибору кандидатури посередника, оскільки їхній спір допомагає врегулювати той суддя, який визначений автоматизованою системою документообігу суду [5, с. 80].

Отже, суддя під час врегулювання цивільного спору за його участю виконує визначені функції, що також притаманні медіації, зокрема: а) інформаційно-аналітичну, яка полягає в обов'язку судді зібрати і з'ясувати для себе інформацію щодо фактичних обставин справи, запропонувати сторонам надати пропозиції щодо мирного врегулювання; б) емоційно-психологічну. Для успішного вирішення справи мирним шляхом суддя має бути емпатичним, вміти добре спілкуватися зі сторонами, ефективно допомагати їм у налагодженні комунікації тощо. Л. Романадзе обґрунтовано зауважує, що не кожна особа здатна на це, навіть після проходження спеціального навчання, не кожний суддя бажає та (або) може здійснювати примирення сторін (і це його право). Також науковець констатує велике навантаження суддів судів України, тому не кожний суддя буде зацікавлений у витрачанні часу (для цього потрібна не одна година) на одну справу замість здійснення правосуддя у звичайний спосіб [12]; в) контрольню-оцінювальну, яка полягає в сприянні сторонам у врегулюванні цивільного спору з позицій інтересів та позицій сторін стосовно предмета і підстав для позову протягом конкретного періоду часу, визначеного ЦПК України (у редакції від 3 жовтня 2017 р.) – протягом не більше 30 днів. Суддя керує процесом і контролює врегулювання цивільного спору без втручання в саму сутність спірних відносин, адже це є прерогативою судового розгляду.

Викладене вище зумовлює необхідність з'ясувати **призначення** процесуального інституту врегулювання цивільного спору за участю судді як нового процесуального інструмента оптимальної специфічної моделі відновлення справедливості. Зауважимо, що потреба в законодавчому закріпленні примирних процедур загалом у судових процесах назрівала давно.

Так, концентроване дослідження історії питання та точної ситуації засад і порядків інтеграції медіації (у різних її проявах) у судову систему України здійснене Т. Кисельовою [9, с. 8], яка доводить, що медіація в судах (в Україні – О. Т.) може бути впроваджена в десятках різних форматів: від права сторін на призупинення судових процедур для проведення медіації до обов'язкового досудового порядку вирішення спорів шляхом медіації, коли всі справи певного типу мають пройти процедуру медіації перед їх розглядом у суді. До добровільних моделей судової медіації належать будь-які моделі, що потребують згоди обох сторін. Навпа-

ки, обов'язкові моделі передбачають спробу застосування медіації сторонами незалежно від їхнього бажання (але не обов'язок прийти до остаточного вирішення спору) [9, с. 8].

Науковець наголошує на тому, що після 2009 р. увага міжнародних партнерів-донорів (судових проектів) була зосереджена на суддях. Серйозну спробу ініціювати медіацію в судовій системі України здійснено завдяки двом проектам, проведеним Європейською комісією та Радою Європи: «Процедура відбору та призначення суддів, їх підготовки, притягнення до дисциплінарної відповідальності, розподілу справ та альтернативного розв'язання спорів» у 2006–2007 рр. та «Прозорість та ефективність системи правосуддя в Україні» у 2008–2011 рр. [9, с. 8–9]. Медіаційний складник цих проектів зосереджений на впровадженні моделі судової медіації, яку рекомендували голландські та німецькі експерти [15]. У межах проекту готували суддів чотирьох судів у містах Біла Церква, Вінниця, Донецьк та Івано-Франківськ¹, які займалися медіацією справ упродовж 2010–2011 рр. Результатом цих зусиль стали 50 справ медіації в адміністративних, сімейних, трудових та земельних спорах із досягненням угоди в 72% справ [7]. Окрім суддів, у межах проекту підготовку з медіації також отримали юристи, адвокати, державні службовці [9]. Проектом було навчено групу тренерів із медіації, створено навчальний відеоролик та проведено низку публічних заходів із метою підвищення рівня поінформованості населення, зокрема Тиждні медіації в пілотних судах [14; 9, с. 8–9].

Далі Т. Кисельова пише [9, с. 9], що проект USAID «Справедливе правосуддя» та фонду «Відродження» (2014–2015 рр.) з підтримки медіації у восьми судах Волинської області базувалися на моделі медіації за допомогою зовнішніх медіаторів. За підсумками роботи проекту проведено 47 інформаційних зустрічей і 38 медіацій, з яких 37% завершилися підписанням угоди [11]. У межах усіх цих проектів із судової медіації сторонам пропонували послуги з медіації на безкоштовних засадах. Також у всіх пілотних проектах використовували переваги наявного процесуального законодавства, яке дозволяє примирення на будь-якому етапі судового процесу, навіть на етапі виконання судових рішень. З огляду на відсутність у законодавстві положень, які б безпосередньо дозволяли проводити медіацію під час судового провадження, усі пілотні проекти відчутно опиралися на особисту підтримку голів відповідних судів. Український центр порозуміння та україно-канадські проекти змогли отримати певну офіційну підтримку Ради суддів та Вищої кваліфікаційної комісії судів України. Наприклад, Вища кваліфікаційна комісія суддів винесла рішення про можливість винятків для пілотних судів у разі, якщо через процедуру врегулювання спорів судді порушуватимуть обмеження щодо тривалості розгляду справ (що насправді ніколи не відбувалося). Отже, багато суддів висловили свою думку про те, що вони б відчували себе більш впевненими, коли б медіація була безпосередньо підтримана на рівні закону [9, с. 8–9]. Однак законодавець не поспішає ухвалювати спеціальний закон, який би врегулював принципи, підходи і порядок медіації в Україні. На противагу цьому, у нових редакціях процесуального законодавства, зокрема в ЦПК України (у редакції від 3 жовтня 2017 р.), законодавець закріпив «Врегулювання спору за участю судді» (гл. 4 р. III) як специфічну судову процедуру, що характеризується рисами медіації.

Проте врегулювання цивільного спору за участю судді ззовні виглядає схожим і має певні споріднені риси з іншими примирними процесами, передусім із медіацією. Але по суті цей інститут є новим самостійним процесуальним інститутом у цивільному процесуальному праві і має власне призначення, яке розкривається через його поняття та сукупність завдань, які стоять перед ним.

¹ Білоцерківський міський районний суд Київської області, Вінницький окружний адміністративний суд, Донецький апеляційний адміністративний суд, Івано-Франківський міський суд.

Врегулювання цивільного спору за участю судді, за викладеним у цьому та попередніх підрозділах, розуміється нами у двох аспектах: як новий цивільно-процесуальний інститут у теорії цивільного права та специфічна процесуальна процедура в межах судового розгляду. Врегулювання цивільного спору за участю судді уособлює всі необхідні риси примирної процедури, проте як специфічна процесуальна процедура також має ключові відмінності. Так, цивільний спір не вирішується судом, а врегульовується специфічним компетентним висококваліфікованим посередником – суддею, однак вже не під час здійснення ним судочинства, а під час формальних і неформальних дій, спрямованих на врегулювання цивільного спору в межах права: створення необхідних умов для врегулювання цивільного спору з досягненням конкретної обоюдної згоди сторін, яка затверджується відповідною ухвалою.

Поняття «призначення» вказує на те значення, яке конкретне явище, в нашому разі новий процесуальний інститут, матиме в житті, зокрема, сторін конкретних спірних правовідносин, під впливом як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників розвитку останніх.

Передусім інститут врегулювання цивільного спору за участі судді характеризується яскраво вираженим *соціальним призначенням*, виходячи з його затребуваності професійною спільнотою та громадянським суспільством останніми десятиріччями (як було обґрунтовано вище, за чисельними міжнародними проектами та публікаціями на цю тему). Потреба в широкому розумінні зумовлюється необхідністю розвитку культури злагоди в суспільстві й підвищення рівня правової культури. Саме для цього цей інститут об'єктивно створився.

Наведене соціальне призначення досліджуваного інституту пов'язане з економічними, ідеологічними завданнями, що постають перед судом під час врегулювання цивільного спору в межах судового процесу, а також певною профорієнтаційною, правовиховною функціями. Йдеться про закріплення коротших часових вимог проведення процедури врегулювання спору за участю судді, здешевлення цивільного процесу та посилення відновної функції спірних суспільних відносин, щодо яких сторони зверталися до суду.

Також діалектика цивільного процесу вносить нове розуміння ролі суду у вирішенні правових спорів, яке вимагає від суддів кардинальних змін їхніх поглядів на процес врегулювання спору та пропозиції примирення, а від законодавця – визначення пріоритету цілей цивільного судочинства і подальшого розвитку примирних процедур.

Головним завданням врегулювання цивільного спору за участю судді є максимальне сприяння сторонам в оперативному вирішенні цивільного спору, що виник між ними в межах позицій сторін, що їх влаштовує, спеціальним висококваліфікованим суб'єктом – суддею, який проводитиме відповідне його врегулювання. Тобто досягти конкретного правового результату, який по суті є відновленням порушеного, оспорюваного чи невизнаного цивільного права, зокрема у вигляді виконання чи новації правовідносин між сторонами, і визнається ними як справедливе рішення уповноваженого суб'єкта.

Висновки. Розкривши функції й призначення інституту врегулювання цивільного спору за участю судді, можна зазначити його самостійний характер та окреме місце в системі цивільного процесуального права та цивільному процесі та правовій процедурі.

До функцій врегулювання спору за участю судді належать: функція встановлення і підтвердження фактів, що мають юридичне значення, функція концентрації судового процесу; функція врегулювання спору, яка поєднує в собі такі підфункції: примирювальну, контрольну, управлінську та посередницьку (арбітражну). Суддя під час врегулювання спору виконує: а) інформаційно-аналітичну; б) емоційно-психологічну та контрольну-оцінювальну функції.

Головним завданням врегулювання цивільного спору за участю судді є максимальне сприяння сторонам в оперативному вирішенні цивільного спору, що виник між ними в межах позицій сторін, що їх влаштовує, спеціальним висококваліфікованим суб'єктом – суддею, який проводитиме відповідне його врегулювання. Тобто досягти конкретного правового результату, який по суті є відновленням порушеного, оспорюваного чи невизнаного цивільного права, зокрема у вигляді виконання чи новації правовідносин між сторонами, і визнається ними як справедливе рішення уповноваженого суб'єкта.

Врегулювання цивільного спору за участю судді розуміється у двох аспектах: як новий цивільно-процесуальний інститут у теорії цивільного права та специфічна процесуальна процедура в межах судового розгляду. Він уособлює всі необхідні риси примирної процедури, проте як специфічна процесуальна процедура також має ключові відмінності. Так, цивільний спір не вирішується судом, а врегульовується специфічним компетентним висококваліфікованим посередником – суддею, однак вже не під час здійснення ним судочинства, а в процесі виконання низки формальних і неформальних дій, спрямованих на врегулювання цивільного спору в межах права: створити всі необхідні умови для врегулювання цивільного спору з досягненням конкретної обоюдної згоди сторін, яка затверджується відповідною ухвалою.

Список використаної літератури:

1. Абрамов А. Понятие функции права. Журнал российского права. 2006. № 2. С. 71–83
2. Алмазова З. Социальные и ценностные основы регулятивной функции права в современной России: дисс. ... канд. юрид. наук; Кубанский государственный университет. Краснодар, 2016. 187 с.
3. Банников Р. Досудебный порядок урегулирования споров. М.: Инфотропик, 2012. 240 с.
4. Борисова Е. Проверка судебных актов по гражданским делам. М.: Городец, 2005. 304 с.
5. Бутирська І. Врегулювання спору за участю судді: перспективи запровадження у господарський процес України. Підприємство, господарство і права. 2017. № 12. С. 79–83.
6. Васильев С. Порівняльний цивільний процес: підручник. К.: Алерта, 2015. 352 с.
7. Зарецька І. Шлях до порозуміння або переговори без по-разки. URL: http://jurliga.ligazakon.ua/yurtv_detail/211.
8. Здрок О. Примирительные процедуры в цивилистическом процессе: современная теоретическая концепция. Минск, 2013. 108 с.
9. Інтеграція медіації в судову систему України: програмний документ, підготовл. Т. Кисельовою в рамках проекту Ради Європи «Підтримка впровадженню судової реформи в Україні». К, 2017. 28 с. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3058845.
10. Кірсєва Н., Приймак Є. Поняття та правова природа процедури врегулювання спору за участю судді в цивільному процесі України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2018. Випуск 48. Том 1. С. 94–97.
11. Матвійчук О., Завидовська-Марчук О., Овсієнко А., Турак О., Токарська І., Плахтій І., Річард Р. Медіація в судах: міф чи реальність? Волинська регіональна громадська організація «Центр правової допомоги», USAID, 2016. URL: <http://legalaid.in.ua/upload/files/3a44250831253ade03a28cb816844196.pdf>.
12. Романадзе Л. Сдерживающие недостатки. Какие пробелы в проектах новых ХПК, ГПК и КАС будут мешать примирению сторон судьей или медиатором. Закон и Бизнес. URL: http://zib.com.ua/ru/print/128584-kakie-probeli_v-proektah-novih-hpk-gpk-i-kas-budut-meshat-pr.html.

13. Романюк Я. Проблеми застосування цивільно-правових норм у цивільному судочинстві України: дис. ... докт. юрид. наук; Національний університет імені Тараса Шевченка. К., 2017. 518 с.

14. Шлях до порозуміння або переговори без поразки: фільм. URL: <https://youtu.be/QZYBPgxN4m8>.

15. Мемель Фрідріх-Йоахім, Арем Франц ван. Судові обмеження та комерційна медіація. Пілотний проект в Україні: історія успіху (Рада Європи 2011).

16. Чернышева Т. Понятие и виды примирения в российском праве. Журнал российского права. 2010. № 12. С. 116–124.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Тиханський Олександр Богданович – суддя Обухівського районного суду, викладач Національної школи суддів України

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Tykhanskyi Oleksandr Bohdanovych – Judge of the Obukhiv District Court, Lecturer of National School of Judges of Ukraine

erevna@ukr.net